

mgr Barbara Sambor

Rozprawa doktorska pt. „Skaza dykcyjna czy wada wymowy? Analiza badań realizacji fonemów spółgłoskowych u młodych adeptów sztuki teatralnej”

Promotor: dr hab. prof. UŚ. Danuta-Pluta Wojciechowska

Streszczenie

Celem rozprawy było zbadanie jakości realizacji fonemów spółgłoskowych wśród studentów wydziałów aktorskich państwowych uczelni teatralnych oraz określenie procesów biologicznych mających wpływ na wymowę przyszłych aktorów. Impulsem do podjęcia tematu był brak dotychczasowych badań logopedycznych dotyczących nie tylko wymowy scenicznej, lecz również badań ukierunkowanych na analizę objawowo-przyczynową w odniesieniu do wymowy osób dorosłych.

Autorka przyjmuje, iż zaburzenia realizacji fonemów uwarunkowane obwodowo mogą przyjmować różne stopnie nasilenia, niekiedy niezauważalne przez zwykłych użytkowników języka – a niedopuszczalne w wymowie scenicznej i radiowej. Nieznacznie odbiegające od normy realizacje fonemów definiuje się na uczelniach teatralnych jako „skazy dykcyjne”, termin ten jednak nie funkcjonuje powszechnie w środowisku logopedycznym. W rozdziale pierwszym przywołano podstawowe aspekty językoznawczej i logopedycznej analizy płaszczyzny segmentalnej wypowiedzi, podstawy wiedzy o fizjologii artykulacji oraz omówienie specyfiki pracy nad wymową sceniczną i opis dotychczasowego stanu badań w tym zakresie.

W rozdziale drugim (metodologicznym) przedstawiono m.in. teoretyczne i praktyczne cele badań, główne problemy i hipotezy badawcze oraz opis przyjętych założeń oraz zastosowanych metod statystycznych. Szczegółowo omówiono także metodykę przeprowadzonych badań logopedycznych.

W rozdziale trzecim ujęto wyniki przeprowadzonych badań. Na podstawie uzyskanych wyników oraz przeprowadzonych analiz statystycznych ustalono częstość występowania poszczególnych zaburzeń anatomicznych i czynnościowych przestrzeni ustno-twarzowej w badanej populacji, a także zaprezentowano rozkład częstości występowania zaburzeń realizacji poszczególnych fonemów wśród osób badanych, z uwzględnieniem zanotowanych nienormatywnych cech fonetycznych obecnych w wadliwych realizacjach fonemów. Wykazano istotne statystycznie zależności pomiędzy występowaniem zaburzeń motoryki artykulacyjnej oraz poszczególnych zaburzeń anatomicznych i/lub czynnościowych.

W rozdziale czwartym zawarto podsumowanie badań oraz odpowiedzi na postawione wcześniej główne i szczegółowe problemy badawcze. W rozdziale piątym

zamieszczono wnioski z przeprowadzonych badań. Efektem referowanych analiz, poza opisem stanu wymowy młodych adeptów sztuki teatralnej, wykazaniem zależności pomiędzy artykulacją a warunkami anatomiczno-czynnościowymi badanych osób, jest również uściślenie znaczenia terminu „skaza dykcyjna”.

Praca zawiera również rozdział aplikacyjny (rozdział szósty), w którym autorka przedstawia skrócony katalog zasad pracy nad artykulacją młodych aktorów – propozycje te ustalono na podstawie wniosków z przeprowadzonych badań.

Słowa kluczowe: dyslalia obwodowa, biologiczne uwarunkowania artykulacji, wymowa sceniczna, skaza dykcyjna

Summary

The aim of the study was to assess the quality of consonant phonemes implementation in students of national academies of theatre arts as well as to identify the biological processes affecting the pronunciation of future actors. The impulse to conduct the topic was the lack of previous logopaedic research not only on actors pronunciation, but also of research aimed at cause-and-effect analysis of adult articulation.

The author assumes that peripheral articulation disorders may adopt different degrees of severity, which are sometimes imperceptible by ordinary language users but they are unacceptable in professional pronunciation on stage. Slightly disordered speech sounds are defined in drama schools as "diction flaws" but this term is not commonly used in logopaedics. Basic aspects of linguistic and logopedic analysis of the segmental plane of speech, the fundamentals of knowledge about the physiology of articulation, and the discussion of the specifics of stage pronunciation and the description of the current state of research in this field are discussed in the first chapter.

In the second (methodological) chapter the author presents i.a. theoretical and practical objectives of her research, main problems and research hypotheses, the description of some research assumptions and applied statistical methods. The methodology of performed logopaedic examination has also been discussed in detail.

Research results are presented in the third chapter. The prevalence of individual anatomical and functional disorders of the orofacial space in studied population has been determined. Also the frequency of individual phonetic disorders distribution among the subjects has been presented with taking into account the observed non-normative phonetic features. Statistically significant correlations have been found between the occurrence of articulatory disorders and individual anatomical and/or functional abnormalities.

In the fourth chapter the author summarizes the conducted research and answers to the major and detailed research problems raised previously. In the fifth chapter the conclusions of the study has been presented. The implications of the discussed analyzes (apart from the description of the state of articulation of young actors) show the relationship between the articulation and the anatomical and functional conditionings of the subjects. The meaning of the term "diction flaw" has been clarified on the basis of obtained data and their analyses.

The presented dissertation includes also an application chapter (chapter six), in which the author presents a shortlist of rules for working on actors articulation - these proposals were based on research conclusions.

Key words: peripheral dyslalia, biological conditionings of articulation, pronunciation on stage, diction flaw